

Чурапчыга күн тахсар!

САГА ОЛОХ

12+

100 ЛЕТ
ЯДССР
1922-2022

Чурапчы улуунун ханыата

Балабан ыйын 9 күнэ, 2022 сыл, бээтинсэ

№ 35 (11861)

стр. 2

стр. 5

стр. 6

ҮӨРЭХ-ИИТИИ

Учууталлар балабан ыйынаабы муньахтара буолла

ЫЧЧАККА АНАЛЛААХ БАЛАҢА

Маарыкчаан
ыччаттара

БАЛАЙАН ҮЙҮН 11 КҮНЭ -
АРЫҒЫНЫ УТАРЫЫ КҮНЭ

Биридэ бэриллэр олобу
арыгынан аралдыгыныман

ТЭТТИК СОНУННАР

Улуу тириэньэр пааматын- ныгар сибэкки дьөрбөтүн уурдулар

Балабан ыйын 5 күнүгэр биһир дойдутаахтык, улуу тириэньэр Дмитрий Петрович Коркин төрөөбүтэ 94 сылын туолла. Бу күн киһи пааматынныгар сүгүрүйүү бэлэтэтин — сибэкки дьөрбөтүн уурдулар. Улуу баһылыга Степан Саргыдаев, Чурапчы илһинэстэтин баһылыга Владимир Сивцев уонна туһааннаах тэриэтэ салайааччылар устуорка аһабыт олохун туһунан ахтан-саһан аастылар.

Улуу Куоркутга уһулуйуулан, үс Олимпиада, 175 ССРС устуордун маастара, 13 норуоттар икки ардыларынаабы кылаастаах устуорт маастара, уонна 4 Сэбиэскэй сойуус үтүөлүк маастара үүнэн тахсыбыттар.

Эһини Дмитрий Петрович үбүлүөйдээх сылыгар анаммыт анал хамыһаһыа тэриэлэн, маныаха туһуламмыт үгүс өрүттээх үлэ-хамнас, испартыбынай дыһаллар ыһтылаллара былаанналар.

Хоту көһөрүллүү 80 сылыгар анаммыт улахан тэрээһин Ыһтыллыаба

Быһыл балабан ыйын 19 күнүгэр Хоту көһөрүллүү 80 сыла туолар. Билигин улууспут илһинэстэрингэр, Дьоккуускайга уонна ороспүүбүлүк аһын улуустарыгар барыта 176 көһөрүллүү ыһтыллыаба опорор. Маныаха туһуланан, улууспутугар сыл устата араас таһымынаах дыһаллар, үлэ-хамнас былааннаан ыһтыллар. Ол курдук, улуу баһылыга Степан Саргыдаев дыһалынан, көһөрүллүү ыһтыллыахтарыгар саастарынан көрөн, биһир кэмнээх матырыаалынай көмө оһоһулуоҕа. Балабан ыйын ортотугар дүөрү ытык дьоммутугар бу көмөнү тиксэрэбиктэр.

Итинн тэҥэ, бу сылы көрсө, балабан ыйын 18 күнүгэр "Айыллаан" киһиэ тылаатырыгар "Вечная память народа" документальнай киһиэ көрдөрүлүөҕэ. Нонҕо күн Хоту көһөрүллүү мемуриалыгар Кутурбан күнүгэр анаммыт минитин, "Айыллы" культуура уонна духуобунай сайдыы киһингэр Григорий Турантаев Хоту көһөрүллүүгэ аһабыт хаартыскаанан быыстапкага туруоҕа, улуустаабы киһиэммит биһилэтиэхэ үлэһиттэрэ бу тизмэҕэ аһабыт киһиэ быыстапкаһын тэрийиктэрэ. Кэриэстэбил күнүгэ анаммыт бэлэ тэрээһин буолуоҕа, хоту улуустары кытта быһа бигэри хайбууоҕа. Киһиэ ыччаттар факеллаах хаамыылара, лазернай шоу тэриэлэрэ былаанналар. Балабан ыйын 20 күнүгэр форум ыһтыллыаба, сага киһиэ биһирээ тэриллиэҕэ.

Улуу баһылыга Мугудайга, Алабарга сырытта

Бу күнүгэр улуу баһылыга Степан Саргыдаев Мугудай уонна Алабар илһинэстэрингэр сырытта. Оттук сезонугар бэлэмнэни хайдах балаһыанньаабын биллэстэ. Туһааннаах тэриэтэ салайааччыларын, үлэһиттэрин кытта көрсөн үлэ-хамнаска туох кыһалбалар баалларын дүүүлэстэ.

Итинн тэҥэ Алабар илһинэстэтин олохтоохторун үөрүүлэрин үлэстээн, испиэлиистэргэ анаммыт толору хаачылылылаах сага уопсай дьэ үөрүүлээх аһалыаһыгар кытынна. "Талааннаах, эдэр испиэлиистэр тыа сирингэр үлэһин кэлиэрин, олохсуйа хаалалларын туһугар, бастаан туран, киһилэр өлөрөр, үлэһип устуобуларын тэрийин буолар. Онон сага дьэ куруутун сылаас эркиннээх буолуун, эдэр үлэһиттэргэ үгүс түгэһири бэлэһитин", — дьэ улуу баһылыга баҕа санаатын тирэстэ.

КӨМҮС КУҢҮН КЭРЭ ТҮГЭННЭРЭ

Ньургуйаа Беллева хаартыскаҕа түгэһитэ

КОРОНАВИРУС УТАРЫ ҮЛЭЛИИР СУҢАЛЫСТААП ИИТИННЭРИИТЭ

Улууспутугар коронавирүс дьаһынан сугуллуу нэһилэ иһигэр биллэрдиик элбээтэ. Балабан ыйын 7 күнүгэҕэ турутунаан улуус инфекционнай отделениегар 5 киһи сытар. Итинтэн оҕото — 0. Таһыттан 88 киһи эмтэнэр, онтон оҕото — 13. Дьоккуускайга эмтэнээччи — 1.

Вакцинаны былааннаан 11204 киһи ыһахтаабын, билигин 9768

киһи бастаабы компонентин, 5707 киһи иккинн ыһыт. Вакцинаны ыһыттар туруктара үчүгэй.

Нэһилэстэринн ылан көрдөххө, Чурапчыга — 44, Хатылыга, Хайахсыкка, Мырылаба — 2-дүн, Одьулууга — 10, Сылаага, Кытаанааха, Болтоого — 4-түү, Мугудайга, Алабарга, Хадаарга — 1-дүн, Хоптоого — 8, Төлөйгө — 6 киһи ыһаһаан эмтэнэ сылдьаллар.

Бэйэни харыстанар туһуттан маасканы, бэрээккени кэчэ сылдьып, социальнай арыты туһун, иһинн чаастаах сууну. Ыарыы сибиктэ (температура таһыстааһына, сыты, амтаны билбэт буолааххытына, сөтөлүннэххитинэ) бырааһы ыһырыт.

Чурапчытаабы киһи баһылыга суһал линиһитин төлөһүнэ — 89618696878.

Роспотребнадзор — 84115141272. ЕДДС — 84115141660.

ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэрэ

Атырдык ыйын 29 күнү. Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар ыыппыт мунньабыр дойдуга бырабыгытатыгытын бэрэстээтэлэ Михаил Мишустин Улук Илинги уокурукка сырытын түмүгүн соруудахтарын толорорго сорууктары туруорда. Халаантан харыстыыр тутуулар оңолулуохтаах нэһилиэнньэ-

лээх пууннарын быһаарарга эттэ. Федеральнай былаас уорганнарын кытта ойуур баһаарын сэрэтэр уонна бохсор үлэтэри эбни үбүлээһин. «Авиалесоохрана» үлэһиттэрин ахсаанын элбэтүү, Тапта улуугулар Ытык Күөлгэ 450 мистээлээх оскуоланы тутуу, онкология дистансерын тутуу-тун түмүктээн, үлэсэ киһилэрэргэ

эбни үп бэрэстээтэтин боппууостарыгар ыкса үлэлээһэргэ ыйда. Эһиилгиттэн «Мин идэм - IT» куонкурс дойдуга атын эрэгийиэннэригэр тарҕаныахтаах. «Сайберин» хампаанья бырайыактарын уонна «Онаксис» бырайыагы клиникаларга олоххо киһилэрин тобоостуобун быһаарарга Михаил Мишустин дойдуга доруо-

бука харыстабылын министиристибэттигэр соруудахтаабыта. «Саория» хампаанья бородууксууатын ханнык коруугун онорон таһаарыи нинкилээһин торумнуохтаахтар.

Атырдык ыйын 29 күнү. Айсен Николаев Арасыйыа Судаарыстыбаннай сэбиэтин үөрэххэ хамыаһыатын «Орто анал үөрэхтээһин» хайысхатыгар оробуочай бөлөсүн мунньабын ыйта. Дойду министиристибэттигэр, эрэгийиэннэр бэрэстээтэнтэлэрэ, федеральнай экспердэр кытыннылар. Үөрэтэр-производствоннай киниэри (кластердэри) тэрийини туһунан боппууоһу кордүлэр. «Профессионалитет» федеральнай бырайыак чэрчитинэн Саха сиригэр тыа хаһаайыстыбатыгар каадыры бэлэмниир кини аһыллар. Кэлэр сылга хайа хостуур салаатыгар анаан тэрилиннэ. Майнак киниэргэ оробуочай идэлэргэ үөрэтүүгэ уонна бүтэрэр дьон үлэ мистээтин булалларыгар тэригэлэр быһаччы кытталлар.

Атырдык ыйын 29 күнү. Ил Дархан эконимикэ салааларын, социальнай эйгэни уонна судаарыстыбаннай тэригэлэри сыһыппараа көһөрүү бырайыактыыр официал мунньабын ыйта. Өрөспүүбүлүкэ дойдуга эрэгийиэннэрин салалтатын ортолоругар

сыһыппараа көһөрүү рейтингтэр сэттис мистээни ыйлар. Айсен Николаев судаарыстыбаннай тэригэлэри уонна айты-хампаанналар биригэ үлэлээһиннэрин күүһүрээргэ эттэ. Доруобуука харыстабылыгар быһырын эрэгийиэннэригэр информация биригэлэригэр көһөрүү саҕаламмыта, 2023 сылга түмүктэннэхтээх. «122» сулуусаа «Айта» көмөлөһөөчүгэ олохсубут нэһилиэнньэ, анаан электроннай сервистэр олоххо кириэлэр. Мээнсэинэ тэригэлэрин сайтара барыта «Доруобай Саха сирэ» платформаа түмүллэлэр.

Балабан ыйын 3 күнү. Арасыйыа Буйун албан аатын күнүгэр — Аан дойдуга иккис сэрэгтэ түмүктэммит күнүгэр дойдуга бары эрэгийиэннэригэр «Кыаһы дьыктаана» ыһытына, Саха сиригэр дьыктааны 725 быһааакаа суруйдулар. Бу аахсыһаа Ил Дархан Айсен Николаев кытына. «Биһиги улуу дойдубут устуоруйата — бу патриотизм устуоруйата. Киһи-аймагы фашизмтан босхолоһуунга норуотпут сүрүн орулу ыһытын туһунан историческайчааһыны үүнэр көлүөнэсэ кэспир, тирдэр биһиги ытык испит буолар», — дигэн Айсен Николаев эттэ.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкирэтээр.

ҮӨРЭХ-ИИТИИ

Учууталлар балабан ыйынаабы мунньахтара буолла

«Айылгы» оройуоннаабы култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр саҥа үөрэх дьылын көрсө «Бири кэлим үөрэх эйгэтэ: саҥа саҕахтар, хайысхалар уонна сорууктар» дигэн Чурапчы улуугулар сыһыата ыһытылар учууталлар сүбэ мунньахтара буолла. Манна улуус баһылыга Степан Саргыдаев, Ил Түмэн дьокутааттара Семен Никитин, Михаил Гуляев, улуус куратора, Семен Донской аатынан Үөрэҕи сайыннарар уонна учууталлар идэлэрин үрдэтэр үнүстүүт саха уонна нуучча тылын кафедратын сэбиэдиссэийин солбуйааччы Варвара Аммосова, Чурапчы улуугун үөрэххэ салаатын начаалынньыга Юрий Посельский, нэһилиэк баһылыктара, оскуола дириэктэрдэрэ, уһууаан сэбиэдиссэйдэрэ, учууталлар, интээччилэр кытыннылар.

Мунньах саҕалаанан иһинэ, Иван Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатын «Память» БПК интээччилэрэ Дойду, Саха сирин, Чурапчы улуугун быһаахтарын өрө тутан киридилэр, гимн ылдана. Үөрэх эйгэтин үлэһиттэрэ РФ Үөрэҕиритин министирэ Сергей Кравцов, СӨ Ил Дархана Айсен Николаев, СӨ үөрэххэ уонна наукаа ми-

нистрэ Ирина Любимова биндэйдээн этиннэрин, үөрэх дьыла саҕаламмытын эбэрдэлэрин иһиттэр.

Пленарнай мунньахха сүрүн дакылааты Чурапчы улуугун үөрэххэ салаатын начаалынньыга Юрий Посельский оҕордо. Кини ааспыт үөрэх дьылын түмүктэрин сийилин ырытта, быһылыгы үөрэх дьылыгар тулар сорууктарга

тохтоото. Бары оскуолалар, уһууааннар өрөмүөннэргэ кэмингэр түмүктээн, үлэлииргэ, үөрэтэргэ усулуобуйа тэрилиннэ. Быйылгы үөрэх дьылын уратытынан үөрэх халыстыбатын үрдэтти, өбө сайлар эйгэтин тэрийини сорууктар турбуттар.

Чурапчы улуугун баһылыга Степан Саргыдаев эбэрдэлээн туран, быйылгы үөрэх дьыла саҕаламмытыгар улуус салалтатын өттүттэн туох үлэтэр барыттарын биллһиннэрдэ. Тыа сирин кэскилигэр, чуолаан боһуоһуктар кэлим сайдыларыгар улахан орул уурулуохтаабын бэлэтээтэ. Ол эрэр итинэн уоскуйан хаалбакка, үөрэттин-иттин саҥа сорууктарын толорууга күүскэ үлэлээһэргэ, олох сайдыытын кытары тэтигэ хардылаһан иһэргэ, саҕаны киһилэрингэ хорсунук ылсарга ытырда.

Ил Түмэн ычат дьылааларыгар, физическай култуураа уонна успуорка сис кэмингэтин бэ-

рэстээтэлэ Михаил Гуляев үөрэх дьыла саҕаламмытын эбэрдэлээтэ, оскуолалар, уһууааннар онуларыннан хаалан үлэлээһиннэригэр Феодосия Гавришва салайар кэмингэтин биригэ үлэлээбэттэрэ улахан оруулаах буолбутун бэлэтээтэ. Маннаах Феодосия Васильевна үөрэх эйгэтэ өрөспүүбүлүкэсэ сийдарыгар салайар дьылаахтарга өр сыл үлэлээбитэ, уопута көмөлөспүтүн этэн туран, махта-лын биллэрдэ. Сагыны учуутал, интээччи орулулар тохтоото. Хас биригэни үөрэх эйгэтин

үлэһиттэ баһыт буоларга дьылууохтаабын, үлэсэ бэрэстээтэ, ычат сайдарыгар киһи эбэһи сийиһэхтээһин, маннаах бэйэ биһинин күнүгэ үрдэтти, сайдан иһин ирдэһин эттэ.

Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин оҕону үлэһин итингэ босхотуу ууварга эттэ.

Бу күн учууталларга, үөрэх эйгэтин үлэһиттэригэр набаараалар туттарылыннылар.

Улууспутугар быйыл саҥа үлэһин кэлиит 14 дээр учуутал, уһууаан интээччилэрин биллһиннэрдилэр. Эбээтээн кэлиэ оскуола, уһууаан салайааччыларыгар анаан улуустаабы үөрэх салаатын дьылаһыгэр сэмнээр итэһинэ туһааннаах учууталларга Семен Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар уонна Степан Макаров аатынан Чурапчы гимназияга үөрэҕи ытыгы быһаас-сыһаан көрдөрөр анал биллһаах-калар тэригэлэн үлэлээтилэр.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

УСПУОРТ

Матрена Ноговицына өссө биир кыайыыта

Норуоттар икки ардыларынаабы grossмейстердар — Башкортостантан сылдыр аан дойду 7 төгүллээх чөмпүйүөнэ Тамара Тансыккужина уонна саха сиригтэн аан дойду билигини чөмпүйүөнэ Матрена Ноговицына сүүс харахтаах дуобакка күрэхтэһиилэрин улахан түһүлгэтэ тэрилиннэ.

Маньаха биир дойдулаахпыт кыайылы ситистэ. Grossмейстердар киирсиилэрин балабан ыйын 7 күнүгэр “Саха” НКХ

была эппиргэ уһулда. “Матрена Ноговицына бу улахан кыайыыта Саха сириг устуруйатыгар аан бастаа. Арасыйыада иккис түгэи буолар. Онон grossмейстербытынан кэи туттабыт”, — дигэн Ил Дархан Айсен Николаев бэлэстэтэ.

Өрөспүүбүлүкэ вице-премьера Сергей Местников эппитинэн, оҕолорго уонна ыччаттарга дуобаты кизэниик тарҕатар туһуттан өрөспүүбүлүкэ дуобакка федерацията, үүнэр келүүнэ тус сыаллаах пуондата уонна “Саха” НКХ бу бырайыагы өссө биис сыллаабыта толкуйдаабыттар.

Вице-премьер кыайылыаахха 150 тыһ. солк., оттон күрэхтэһии кытылыааҕар 50 тыһ. солк. суумалаах сэртификаттар туттарда.

“СО” юр.

УТӨ ХОЛОБУР

Кытаанахтан Гоша Афанасьев: “Улааттахпына, фермер буолуохпун баҕарабын”

Саха сиригэр түргэниик ситэр салааны сайыннарыыга өссө биир хайысха - көтөрү иитэр дьэз кэргэн пиэрмэлэрин тэрийии. Оттон Чурапчы улууһугар дьэз кэргэн эконимикэтин өйүүр сыаллаах бырагыраама олоххо киллэриллэн, көдүүстээхтик үлэлээбитэ балай эмэ кэм ааста.

Килэики бөлүөлэрин Василий Яковлев-Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын 6-с кылааһын үөрэнүүчүтэ Гоша Афанасьев 2017 сыттан ыла, дьэз көтөрүн иитиини дьарыктанар. Билигин уустук кэмгэ көтөр этэ, сымыта дьэз кэргэн күнүзү аһылыгар олус илгэмтэлээх, миннигэс, туһалаах эбиллэ буоларын ким даҕаны мэлдьэспэтэ буолуо.

Гоша быһылгыттан сонун көрүүгү — индую иитэр буолла.

— Мин эбэбинэн Людмила Николаевнаһын, бастаан, кууруссаны кытта хааһы, куһу эр иитэр этибит. Оттон билигин кэ-

тэи көрбүтүнүн, кууруссаны уонна индую олох орлордун. Куурусса хайдаһын бэри да урук-куттан билэр буоллаһытына, индую дьон улаханник билбэт эбит. Онон бу көтөр туһунан калгастык кэлэһим.

Индюктары дьонтон аһылаһын ылбыппыт. Аһылыкка улахан бириничкээрэ суох эбит. Хайдах үөрэтэргитин аһылыгар — оту сиилэр, оҕуруот аһын, фрукта тобохторун, комбикорму, сорох кэмгэ сибиниик комбикормун ситэһин. Кус-хаас курдук чанчарык буолбатаһар. Уонна майгылар да сымнаһас. Холобур, төһө да улахан буолбуттарын иһин, кууруссалары атаҕастаа-баттар, билэргэ эйэ-дэмнээхтик сылдылаар, аһылыгар, утуһаллар. Хаһаайыһылар түргэниик биллээһин, баһыа сылдылаар. Уонна саамай кылаабыһаа, билигин кылаас сайыммыт иһигэр ыһааһыһылар эбиллиһээрэ олус үчүгэй. Холобур, күһүнүн 20 киһилэттэн таһа 30-ча киһилэ дьэз иһиллэр. Эттэрэ миннигэс, быраастар этэллэринэн, диктисекой, липоаллергеннай. Итэ-бэстэрэ дьон — түргэн баҕаһылар, икки мистэрэ курдук үрдүгү таах көтөлөр, ол иһин арыһы хаһа сиргэ тууохха наада эбит.

Онон дьэз таһынаабы улаастаһардаах, тыһа оҕолор дьонго индую иитиллэрингэр сүбэлэһим этэ. Биһир бэйэм олох кэмиммэтим, — дигэн соһуйуом иһин чобуутук, дол-бааччы көксир уол буолан биһрдэ.

Гоша хаастарын Гусьин уонна Гасан дьон ааттаһаабыт эбит, иһилэри таһыһан Хорсун, Куттаһас дьон чараһаһылардаах, Олимп дьон ыттаах.

“Туох баҕа санаалааһын?” — дигэн ыйытыһар, Гоша өр толкуйдуу барбаака: “Кытаанаһытыгар бэстэрингэр баара эбитэ буоллар. Бу сайын биһир индую улаханник бааһыра сылдыһыта. Хата, онно улуус киһилэттэн бэстэрингэр кылаһарга прививка биһэрэ кэлбиттэрингэр көрдөрөн, маастаан, бэйэбит эмтэһиппит. Кылаһарга, сии биһир дьонго курдук, эм-тоһп, көрдөрүүнү наада. Оттон уонна биһир улахан баҕа санаам дьон — бэлэһипиттэһим буоллар (мичээрһин). Дьонум 20-чэ сүһүгүн көрөллөр, онно көмөлөһөн билигин оттуу сылдаһын. Улааттаһына, фермер буолуохпун баҕарабын”, — дигэтэ.

Сэмэи ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ТЫА ХАҢААЙЫСТЫБАТА

БАЛАБАН ЫЙЫН 8 КҮНҮНЭЭБИ ТУРУГУНАН ОТТООХУН КӨРДӨРҮҮТЭ

№	Нэһилиэк	2022 сыллаабы былаан, туонна	Барыллааһын	Охсуллубута, гектар	Бэлэмнээһинтэ, туонна	ол иһигэр мобилнай- дарынан	Толоруу %	Барыллааһынтан %
1	Алаҕар	1804,0	1335,0	1425,4	79	535	486,5	91
2	Бахсы	1601,0	1200,0	1233,5	77	400	245,0	61
3	Болтоһо	1817,0	1440,0	993,0	55	440	210,0	48
4	Болугур	3078,0	3178,0	2940,0	96		0,0	
5	Кытаанах	2000,0	1458,0	1539,0	77	210	182,0	87
6	Арыһааһ	1576,0	1561,0	1077,0	68		0,0	
7	Мугудай	2612,0	2000,0	1525,0	58	450	220,0	49
8	Одьулуун	3303,0	1900,0	1555,0	47	770	565,0	73
9	Соловьёв	2331,0	2731,0	2396,0	103	500	500,0	100
10	Сылан	4522,0	2997,0	2359,0	52	1857	1283,0	69
11	Төлөй	1618,0	1160,0	707,0	44	633	316,0	50
12	Хадаар	1506,0	1150,0	835,0	55	725	515,0	71
13	Хатылы	2180,0	2280,0	2072,0	95	700	700,0	100
14	Хайахсыт	1587,0	1200,0	1029,5	65	500	400,0	80
15	Хогтоһо	3252,0	2900,0	1660,0	51	1280	440,0	34
16	Чакыр	2265,0	1665,0	1245,6	55	591	225,0	38
17	Чурапчы	1948,0	1650,0	1241,0	64	700	350,0	50
	Улуус үрдүнэн	39000,0	31805,0	25833,0	66	10291,0	6637,5	64

Марианна ПЕРМЯКОВА, улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын кылаабынай агронома.

ХОТУ КӨНӨРҮЛЛҮҮ 80 СЫЛЫН КӨРСӨ

Булуңга олохсуйбут хадаардар ыччаттара ыалдыттаатылар

1942 сыллаахха Чурапчы оройуонун 41 колхозтарын, 1850 хаһаайыстыбатын, 5318 киһини партия Обкомун бюротун атырдыах ыйын 11 күнүнээди 213 №-дээх сыһа дьаһалынан, Хоту оройуоннарга күүс өтүтүн балык булдулар көһөрөргө уураахтаабытара. Үс хонук иһигэр бириэмэ биэрэн, бэйэлэрин кытта 16 киһиэ ыйааһынаах малы-салы илдьэ баралларын көгүлүтэн, туох да бэлэмэ суох дьону көһөрбүттэрэ. Кими да, тугу да аахсыбакка, барыларын утаарбыттара.

Сыһа дьаһал содулуттан Чурапчы оройуона 2 тыһыынчаттан тахса киһини сүтэрбитэ, онтон Аба дойдуга Улуу сэриитигэр 900-төн тахса киһи сырдык тыһыын толук уурбута. Маньа тыһыын дойдуга хаалбыттаран олүү-сүтүү, хоту сирдэргэ көһөрүлүү түмүтэр, сэрин иһинэ оройуон 19279 киһилээх эбит буолабына, сэрин бүтүүтэ баара-суоҕа 7434 киһилээх хаалбыта. Оройуон киһитин ахсаана 2.5 төгүл адыһабыта. Сэрин иһинээди киһиэһиниэтин ахсаанын, 46

сыл буолан баран, 1988 сыллаахха эрэ ситиспитэ. Чурапчы оройуона 1940 сыллаахха 50191 ынах, сылгы сүөһүлээбэ, көһөрүлүү киһитигэр 13813 ынах, сылгы эрэ хаалбыта. Үс сыл иһигэр ынах сүөһү ахсаана – 22,5% , сылгы 42% аҕаабыта. Көһөрүлүү содулуттан 2000 хонук дьыа-уот, үйэлэр тухары тутуллубут араас тутуулар, сир-сэбиргэл хаһаайына суох таах хаалбытара...

Булуң оройуонугар 12 колхозс дьыно көһөрүлүбүтэ. Чурапчылар Булуңга элбэх сага балыктыыр учаастактары арыы-быттар. Манна билинн оройуон-мунуттан 1400-төн тахса киһи тиниэ, көһөрүлэн кэлбит агын дьыно кытта биһигэ Арыаһтаах, Бобровскай, Салылаах, Трофимовскай, Тинт Арыы, Остолюбо Хаһа уолда сага бөһүөлэктэри төрүттэспиттэрэ. Балык булутта-һыныгар күүстэрин харыстаабак-

ка үлэтэн, бытаныларын 300% толортообуттара.

Быйыл Хоту көһөрүлүү 80 сыла туолар. Кэллэһи сылларга улууска итиннэхэ туһуламмыт элбэх үлэ ытылыһа. Ол курдук, Көһөрүлүү 60 сылыгар 12 кыбартыралар икки мөс дьыа, 65, 70 уонна 75 сылыгар 32 уонна 34 кыбартыралар таас дьылаар тутуллубуттара. Мемориал тутуллуута, пааматынныгы бронзанын сангардан оҕорторуу, Хатылыга баар Көһөрүлүү мусуойун оромуонисэһин, үйүтүтүнэ матырыйааллары хомуйуу, көһөрүлүү туһунан документальнай киһиниэ устан бэлэмнээһин, киһилэри таһаартарыы, араас көр-сүлүүлэр, көһөрүлүү кыттылаахтарына, киһилэр оҕолорун хоту оройуоннарга мытан, дьоннор үлэтэбит, олохтот сирдэ-рингэр сырытыннарына, биһирдиги төгүлүтэн матырыйаалынай

көмөү, босубуһалары туруоруу, өйдөбүннүк бэлэһэри, пааматынныктары туттарыы уолда дьаһаллар күн бүгүтүгэ дьэри ытылла тураллар.

Быйыл сайын атырдыах ыйын 5-6 күнүгүгэр Булуң улуунун Бочуоттаах олохтооҕо, Саха өрөспүүбүлүкэтин Ытык кырдыаһа, бэтэрээнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатыгар туйуна Василий Бурцев көдүлээһиннээн, тэрий-интинэн, көһөрүлүү 80 сылын көрсө, Хадаар киһилэтигэр төрүттээх көһөрүлүү кэмгэр Булуңга олохсуйа хаалбыт дьон сыдыааннара, оҕолоро, сизэннэрэ уонсайа, 17 киһи, Чурапчы улуунугар кэлэн, араас хабааннаах көсүүлэри тэрийбэн барбыт-тара.

Булуң дэлэгэссийэтин Чурапчы улуунун баһылыгына социальнай боптуруостарга соабу-лаачы Мария Кронникова уонна Хадаар нэһилэһин баһылыга Афанасий Степанов арыаллаан сырыттылар. Чурапчы улуунун баһылыгына Степан Саргыдаевы кытта көрсөн, салгы өссө да ситимнээх үлэни-хамнаһы тэрийбэргэ кэспэтистилэр. Салгы көһөрүлүү мемориалыгар, улуустаагы А.А.Савин аатынан мусуойга сырыттылар. Көһөрүлүү мусуойугар Булуң улуунун дэлэгэссийэтин Хатылы нэһилэһин баһылыга Ульяна Атласова көрүстэ. Чурапчы сиригэр-буоругар үктэммиттэринэн эһэрдэлэн туран, Хатылы туһу-

наа киһилэри, көһөрүлүү туһунан букеттары бэлэстэтэ. “Баба санаа” эбэлэрэ арылаах алааһынан, саламаатынан күндүлэттир. Көһөрүлүү мусуойун төрүттэбит, Чурапчы улуунун, Хатылы нэһилэһин Бочуоттаах олохтооҕо Дмитрий Чечубтов Булуң дэлэгэссийэтин долгуһа көрүстэ. Дмитрий Павлович тэрийбит мусуойун экспонаттар ис хоһооннорун туһу-тарынан кэспэтистин ыалдыттар болҕойон иһигиттэр, сэрин көрдүлэр. Көһөрүлүү кэмгэр Чурапчы оройуонунтан 42 эдэр кыас Булуң сиригэр олохсуйа хаалан, ыал буолан, оҕолоннорууланан тэнийбэн олохторун туһунан сэнээрэ, соһуһа иһигиттэр. Ол курдук, Екатерина Сергеевна Степанова ба анаммыт быыстапканы сийилин көрөн, бэйэлэригэр үгүһү илгэриннэтэр. Салгы истиннэж сэнээрэһэн, өйдөбүннүк хаартыскага түһэн, махтанан, Хадаар нэһилэһэр айаһаатылар.

Күн-дүйл аастааһын аайы, аҕам саастаах дьоммут, Хоту көһөрүлүү кыттылаахтара, айылҕа сокуонунан адыһаан иһэлэр. Киһилэр олохтон аастыт олохторун оҕолоро, сизэннэрэ салгылар. Норуонка хара мэг буолан хаалбыт улууспут кырдыктаах устуруйатын күннэри ыччаттарбытыгар тизэрин – ытык иэспит.

Марфа ЧИЧИГИНАРОВА,
Хатылытаагы Көһөрүлүү
мусуойун сэбиэһиссийэ.

Көһөрүүнү умнуохпут суоҕа!

Хайаасит ытык кырдыаһа
Мотуруона Дьинисэбэ
Көһөрүү илгэрэһин
Ахтан сэнээрэһитин
Оҕолоро барахсаптар
Киһигэ оҕорбуттар.
Ол дьылаан ахтыһына
Ааба олохтон,
Харахпар илэ көһүннэ:
“Сэрин буолаатын кытары
Сир-дойду тэһигэ айманна.
Биһир да хаалпыла ардах
Халлаантан түстэт буолбута.
Эбигитин аһыга буулаан,
Салаа от үүммэтэбэ.
Алҕаска да аһаастык сангарбат,
Сыһа-халты туттубат,
Дьыл-хонук үүммүтэ.
1942 сыл хоту көһөрүүгэ
Иһилит аҕам оҕонньор
Сэттэ уон биэс саастааба.
“Манна дойдубар дьоммун
Аа-дьыо кыстатыам,
Биһигиһи ыгытыам!”-дизин
Кордөһөн көрбүтүн
Төрүт ылымматтар.
12-лээх балтым
Бэстээххэ борокуот күүтэн
Аймана олохтор кэммитигэр
Иккиэ буолан маҕаһымытан
Ас атылаһан кэлбиттэрэ.
Ол түүн истэрэ ыалдыан,
Ыарыы бөҕө буолулар,
Ис тиниһигэр халтарбыттар,
Аргыс уола икки хонно,
Өлбүт оҕону өрүскэ
Быраҕар кутталыттан
Дьыно муннаахтар
Танаска хороччу суулаан,
Кистээн киһисинтэрэ,
Анаммыт сирдэригэр тиниэ,
Унуохун туһууттара.
Балтым Натаараба
Балай да уһуннук ыалдыан,
Эрэдэһэн өлбүтэ.

Балтым, балтым барахсан
Көһөрүүгэ барыан
Олох баҕарбатаа.
Хаһан да төннүбэтин
Билбит кураах,
Оту-маһы көрө-көрө,
Ытаһыл бөҕө буолбута.
Онтон мин төттөрү

Сөһүн сирин көрүөм дьээн,
Үөрэр курдуктум.
Аҕам кыһын аһыан,
Ытаан-сонгоон муннамыта.
Икки кэргэн тухары
Сүүрбэччэ оҕотуттан
Малыт төрөгүт
Аһыһын-аһыһын,
Олох ыар кутурбанын
Үйүтүн тухары үмүбүт,
Сүрэх өсүт баһын
Киһи судургу тыһынын
Кыһын тиздэһит суола.
Киһи-сүөһү олохсуйбатах
Кураһыах сиргэ
Сүөһүгүн хаалбыһыт.
Сарыларга аҕам чаастан
Күһү аҕам чааска дьэри
Үлэһини ирдэһитэр.
Өрүһүн кэлбит
Бэрэбинэ маһы
Муустун хостоон,
Хайа үрдүгэр таһааран,
Тутуу маһа бэлэмниһит.
Халаны далайарга
Халтараан бэрт буолан,
Бүтүр Уус барахсан
Төһөһөһөх тинир бөһүлүк
Кэргэһэ анаан оҕорбута.
Дьолүтэ үктэһин тирэһигэ
Уһун баһыны тыгырахтаах
Буоллар далаһы,
Анаара хаалыар дьэри
Элэһэн хаалбыта.
Бэһимэ кураах уһун быанан
Бэрэбинэһин уонча буолан,
Өрө соһон таһаарбыт.
Оттук маспытын
Тыһаан-күдүнэн,
Сэһиһит суох да буоллар,
Бэйэһит эрбээн сордонорбут.
Хастыа да ыал кыттыһан,
Холлоҕос туруоран
Балаһан сыһа онгостон,
Кумаһынан сыбаабыта буолан,
Кыстыыр уйаламмыһыт.
Сорохтор сырыстаан ыалдыан,
Сорохтор хоргуһан,
Тарбахпыт таһааччы тардан,
Миһиһит иһэн,
Тиниһит бүтүннүү түһэн,
Эрэй бөһүнү көрбүһүт.
“Сымыкка” дьон ыарыы
Хоту сиргэ баарын

Оһуо тиниһин билбиппит.
Эмтэһиһигэ эһит суоҕа.
Кыра бурдук нуорматын
Убаһас хаһы онгостон,
Элбэх хонукка тиздэр
Ыраас сырдык ырабыт
Төрүт ыһа тиниһиккэ,
Бүтэн хаалан муннуура.
Ыалдыан охтубут өтүбүт
Нуорма бурдуктан мээһин,
Хоргуһаага барара.
Нуормабыт бүтүһүнэ,
Өрүс уутун иһэ-иһэ,
Үлэтэн муннаһарбыт.
Өрүс иһимэ уратытын
Олох билбэт буоламыт,
Биһир да балыгы ылабака,
Эрэй бөҕө буолбута.
Бизе чоннаах иһэм
Кыһын аһыһыгар
Сүрбүһүн охтубута.
Төрүт өрүтүбүккэ,
Олохтон туорабыта.
Аҕам таһаарыа хаарга
Таһааран кэһиһэн кэрэһин,
Ый кэһигэ балаһааҕа
Күүһүнэн сыһаарбыта.
Саас киһи көрдөһөн,
Иһи хастаран,
Тинт маһынан хоруптаан,
Таһааран таһааран,
Үһүэ хайа үрдүгэр
Таһаарар буолуппут.
Көмсөр киһи суоҕа.
Аҕам торуоскалаах,
Атаба сыһаастаан истэ,
Ыарыһа үлүгэр,
Салааскаба ууран,
Халаны далаһын,
Соһон истэһинэ,
Хоруппут тааска иһигэн,
Сиргэ төкүнүс тыһа,
Хорубу баһар
Өтүбүт да суоҕа.
Иһэм барахсан
Алҕас дьэри
Төкүнүтү турда.
Мин таһаары сүүрэн,
Иһим эрэдэһи
Ситэн ылан,
Баһаһыттан харбаан,
Нэһиһэ тохтоттум.
Аҕаһынан иккэн
Көмөһөн тардамыт.

Хайаба таһаардыбыт.
Ол икки адыһыгар
Эбигэ чаһа бүтүт.
Мин сүр ыккаһынан
Алҕарыа үлэбэр тэһинним...
Биһир мүнүтүтэ да хойутаа –
Нуорма аспыт быһыһылар.
“Иһэ, иһэ, иһэ, быраһымы,
Унуоххун да тутуһар
Биримэм суох буолтун!”
Хараһым уута сар түстэ,
Төһөм туймааран ыла...
Оһон иһэм барахсаны
Аҕам унуох туһуута.
Ол сыл түүн аайы
Хас да киһи өлбүт сураһын
Сарыларда истэһит.
Унуох тутар сэнэ суох.
Дьыа таһыгар таһааран,
Дьаһаһтаан иһэлэр.
Ол эрэдэһэ ыар кыстыгы
Аҕаһынын туораан,
Кыамаһтар дэтэн,
Дойдубуттар төһөһөр
Дьаһал таһан,
Айанна турунубут.
Бирэһтэн борокуотка тиздэр
Баарса баарыгар
Таһаарастыһын тизниһит,
Эһиксэ айлаан буолла.
“Быа билиһинэ дьон уута барда!”
Аҕам оҕонньору кытары
Бизе саастаах кыас
Баарсаларын бытаа быстан,
Бокуһа суох үөс дьэри
Дьулуруһа турдулар.
Оҕо ыһыар саһата
Уйулаһы куттүтэ...
Элэр эрэдэһинэ,
Күүстээх дэһипит
Аҕам оҕонньор
Улаһаһык устуһан,
Тыһыны уута иһанан,
Сыһыһаһ иһигинэн
Баарса быатын тардан турда.
Баарса тиниһи
Икки иһи хаалбыһын кэнэ
Нэһиһэ быһаһаһылар.
Аҕам бүүрдэһин тыһыһан,
Улаһаһык ыарыһа,
Бэйэһин кыамаһ буолла,
Убаһаһын, хойуутун
Иһэ саһаан туһула.
Аһыһыгар тоһуһа

Таас ууран иһэһин...
Хаһаах курдук сүүлэ истэ.
Борокуот үлэһиттэрэ
Сиргэһин бөҕө буолулар.
Субу-субу өрүскэ быраһаары,
Кыһ-кыһ меһаллар.
“Быраһыман, быраһааһыһын,
Минигин мээ быраһыны!”
Дьэһ ыһыһы-ыһыһы
Аҕаһар саба түһэһин.
Ол курдук эрэдэһин,
Бэстээх биһирэһин булуппут.”
Дьэ, иһи дьыһыһа
Ис сүрэхтэн кэспээн,
Минигин долгуһуута.
Көһөрүүгэ түбэһит
Хас биһир ыал
Киһини чолутар сэнэһинэрэ
Кыһыһ буолан тиниһиһиһэр.
Төһөһөх сэнэһиһи
Алаас ыла көрүбүтүн,
Төһөһөх аҕаһаһыһы
Эһэһинэн тэлбитин,
Төһөһөх үтүс киһи
Тыһаа быһыһыһын,
Төһөһөх олоххо дьулуур
Тыһыһаһ ордорбүтүн
“Сэрин аармаһыһыгар
Боруһиһа аһан
Балык булупут!”-дизин
Кырдыһаһтары, оҕолору
Үнтү үүрэн ыһыһыт
Уураһ ыар содуһун
Үөрэһин, чөһиһиһи
Салҕаһан бара турдаа!
Дьыт олоххо буолбүт
Үйүтүһит чачыһы,
Оччотобу келүөнэ дьон
Хайдаһ кэспээн,
Кимтэн хомойон, хоргутан
Сүрүһан хаалларбыһтары
Көһөрө, сыһнаһа саһарын
Ылар соруһу тыһыһыһын!
Элбэх аһыһ-аба алтыһыһыт,
Элбэх хараһ уута тохтубут
Ол сыһар дьыһыһах туһуһула
Киһилэр эттиһэр ээ, умнуһан,
Ханыһ да туһула,
Ханыһ да олоххо!

СЭНЭЭРЭ

Маарыкчаан ыччаттара

Сага киин идиэйэлээх ыччаты күүтэр

Арасыйагаагы ыччат күнүгэр Чурапчытаагы устуорт үнүстүүтүгэр «Эрчим» тыа сирийн ыччатын көбүлээһинин өйүүр киин аһыллыбыта. Бырайыак СӨ Ил Дархан гранынан олоххо киирдэ.

“Сага киин бу ыйтан сагалан үлэлиэх. Манна Чурапчы устуурун бадалах ыччата үөрэннэ сөн. Нобуор, бу күнүгэр буола турар,” — диир үнүстүүт үлэһитэ Галина Алексеева билиһиннэрэ.

Ыччаттар хамаандаларга араһан сым устата үөрэннэ, олоор сэлэһиннээһин сайдыыты-

гар, ыччат бэйэни салайынымын көбүлээһиниэ социальнай суолталаах бырайыактарын онороллор. Үөрэх түмүгүнэ кыайыт хамаанда ноутбугунаа наһараадаланыа. Бары кыттааччыларга анал форма бэриллэр.

Киин куораттартан уопут атастаһан кэллилэр

Быйыл сайын Чурапчытаагы аграрнай-техническэй колледж үлэһиттэригэр Одьулууннаагы аграрнай салаа баайатыгар өрөспүүбүлүкэтээби «ПРОФteam» методическай оонньуу буолан ааспыта. Тэрэһин СӨ орто анал үөрэх преподавателлэрин ассоциациятын көбүлээһининэн тэриллибит. Бу оонньуу түмүгүнэн түөрт кыайылаах хамаанда талыллыбыта. Кинилэр СӨ Ил Дархан гранынан атырдыах ыйын 21-28 күннэригэр Арасыйа киин куораттарыгар стажировкалан кэллилэр.

Бу айаһыгар туох саган билбэттэрин-көрбүттэрин туһунан Чурапчытаагы колледж педагог-организатора Варвара Орлова кэпсир.

СӨ эдэр преподавателлэр ассоциацияларын чилиһиннэрэ буолан, Казаньта уонна Москубага орто анал үөрэх кыһаларыгар сылдьан, уопут атастаһыт. Улахан куораттар хайдах үлэһиттэ-хамсаан олоһоллорун көрдүбүт. Билиги хамаандабытын СӨ эдэр преподавателлэр ассоциацияларын бэрэстэһитин, солбуйааччы Галина Александровна Антонова-Тен салайан илдьэ сырытта. Биһир нэдиэлэҕэ былаан олус ылым этэ. Араас хайысхалаах

колледжтарга сырыттыбыт. Казаньтаагы эргис-эксисминэ техникума грант бырагыраамаларга кыттааччы таһынан, онорон таһаарыа күүсү үлэһиттэр эбит. Манна устууоһунан төһөнөн үлэһиттэр да, сөнчөнөн хамнаһы ылааллар. Интэриэстэх, ис сүрэхтэһэн ылсан үлэһит баһарар киһи.сөптөөх үлэҕэ тахсылаах буолар. Кинилэр «эдэр дьону өйөөн, салайан биирдэххэ, кыайалара-хотоллоро мунура суох» диир этэллэр. Бу билиги сылдыһыт үөрэх кыһаларыт аан дойдутаагы «Ворлд Скулс» бырагыраама кыһыл, үрүг көмүс мэтээллээхтэрин үөрэтэн таһааран олоһоллор. Саамай үчүгэй диир — билигин ити мэтээллээхтэр бэйэлэрин үөрэхтэрин салаатыгар үлэҕэ киирэн, эбин

атын чөмпүүһүнэри итэн таһааралларыгар олук уураллар. Онон билиги бэйэбит устууоһунарбытын сүрүн билиһиннэр таһынан, уопут ылаалларыгар, бэйэлэрин дьылааларын арынан үлэһиттэригэр анаан онорон таһаарар тэриэтэ курдук баара буоллар, ситиһин кэлэ турарыгар олук буолуо эбит. Эдэр киһи эрчимнээх сааһын туһунан, барытын көрө, билэ, сайа турара туохтааһар да олук.

Манн таһынан, Иннополис университеты, ол эбэтэр Казаньта биллэр саамай улахан «город будущего» уонна Москватаагы «Сколково» инновация киинин көрдүбүт. Бу аныгы технология, научнай-инженер кииннэргэ элбэх холобуру ылыбыт.

Көмүс күһүнү түһэрэргэ фотограф сүбэтэ

Куйаас күнүгэр кылгас сайыммыт бүтэн, көмүс күһүммүт кэлэ. Айылбаага күрү түгүннэри хаартыскага үйэтигэр табыгастаах кэмнэр үүннүлэр. Онуоха Чурапчы биһир бастың фотографта Ньургуна Беляева «маарыкчаан ыччаттарыгар» хайдах күрү, табыллыбыт каадырлары түһэрэргэ кистэлэнтэрин үлэстэр.

Сүрүн быраабыла — сөптөөх сырдатыа

Хаартысканы сөпкө түһэрэргэ чопчу быраабыла суох. Киһи хараһар хатанар түгүннэри түһэригэр тиримэттэн тутулууга суох сырдаты түһүүтү, күн сардыгата ханан табыгастаһын булуохтаах. Билигин төлөһүөтүгэр да хатыламмат ураты каадырлары түһэрэбин. Эбигитин анал сүһүмүрүмүлэр көмөлөрүнэн тулсаран биэрэххэ сөн.

Тыаһа сбирдэх быһыыһын түһэриг

Айылбаһа түһэрэр буоллаха, снимок ыраах, чутак элементтэрэ буолара олук. Ол эбэтэр, каадырга сбирдэхтэр уопсай фон иннигэр аарка курдук киирэн биэрэрэ хаартысканы кииргэтэр, визуальнай көстүүтүн тулсарар. Боростуой күнүгэр хаартыска буолбатын туһугар композиция онорон биэрэххэ сөн. Холобур, хойуу сбирдэхтэх хатыг аттыгар олоһолуу ууран, наторморт курдук түһэрэххэ сөн.

Күһүнү айылбаага сылаастык таһыт

Тыа сиригэр олоһор буолан, куораттаагы «улаһыт» истиил билиһинэ табыллыбат. Манньк истиити устуууһага түһэрэххин баһарар буоллаха, «Айылбаага» НАД Коворкинг киинигэ, «Айылбаага» түһүүххэ сөн. Ол эрээри, саяс, сайын, күһүн айылбаага түһэр табыгастаах.

Күһүнү айылбаага түһэргэ сылаастык таһыт. Сылаас туоннаах, ойууга суох баайы сибигитэр, былаат үчүгэйдик көстөллөр. Уопсайынан, хаартыскага алара чабылхай өгнөөх таһыт кэпсэһэн, сылаас туоннар ис киирбэхтик көстөллөр, чуолаан күһүнү хаартыскага.

Араас атрибуттар хаартысканы кииргэтэлэр

Фотосессияга чымадааны, пледи уонна астаах, фруктаах корзиналары туһаныаххытын сөн. Эбэтэр суургутук плед уонна сылаас чөйдөх чааскы эмиз күһүнү наһаарыһаһын биэрэр.

Түмүккэ

Күһүнү таһаар, айылбаага таһан үөрэн-көтөн сүргэһитин көтөбүн. Улахан тымнылар түкү иликтэрини, оробуһулар айылбаага таһан, иһэн-үс олус үчүгэй каадырлары онорун.

Балаһаны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

Биирдэ бэриллэр олобу арыгынан аралдытыныман!

Анна ЗАХАРОВА.

Сэмэл ЖЕНДРИНСКЭЙ.

САХАМЕДСТРАХ

КАК ВОССТАНОВИТЬ ЗДОРОВЬЕ РЕБЕНКА ПОСЛЕ КОВИДА? ПЯТЬ ПРАВИЛ ОТ ДЕТСКОГО ИНФЕКЦИОНИСТА

ной инфекции телу нужно время, чтобы восстановиться? Умеренная слабость, снижение аппетита и активности - это нормальная реакция организма после болезни.

Особенно это заметно у маленьких детей, которые будто

Евдокия Петровна работала в «красной зоне» с самого начала пандемии, с 2020 года, лечила детей от новой коронавирусной инфекции. Репортаж можно посмотреть по ссылке: <https://www.youtube.com/watch?v=qdhdhfcsvs>

уходят в регресс после болезни: перестают ходить, возвращаются к грудному вскармливанию или пустышке, задерживаются в физическом развитии. Это нужно для того, чтобы клетки нашего тела успели восстановить целостность тканей, создать новые иммунные тела, очиститься от токсинов и вернуться в норму.

Но после перенесенной НКВИ создается впечатление, будто весь наш резерв сил и иммунитета так и не восстанавливается. Либо это происходит слишком медленно, не как при обычном ОРВИ.

- Как же можно помочь детскому организму быстрее прийти в норму?

- В первую очередь это, конечно же, питание. Через пищу мы получаем энергию, строительные материалы для новых клеток, полезные микроэлементы и некоторые витамины. А как получить строительные материалы из легких углеводов, которые так любят наши дети? Легкие углеводы дают эфемерное чувство насыщения, которое быстро проходит.

- Многие родители говорят: мой ребенок совсем не ест мясо, в него невозможно заставить обычную еду. Но как, как же ваш ребенок будет есть обычную еду?

если его рецепторы разбиты сладкими соками, печеными и легкими?

Во время и после заболевания очень важно поступление белков и жиров, которые играют важную роль в строительстве новых иммунных клеток, тканей эпителия и слизистых. Как вы хотите восстанавливать поврежденные инфекцией ткани, если для этого нет строительного материала? Оттуда и учащение аллергий, которые на самом деле являются повреждением кожи, непроходящий кашель и насморк - раздражение слизистых дыхательных путей.

- Откуда мы можем получить достаточное количество белка? Из мяса, рыбы, бобовых и соевых продуктов. Если ребенок отказывается есть мясо, то можно варить ему супы из костей и хрящей (свиные, куриные, говяжьи). Да, варить нужно долго, от 3 до 5 часов, чтобы суп был вкусным, как халодер, чтобы все питательные вещества выварились. Такой суп будет богатым источником белка, коллагена и кальция - а это здорово: кожа, волосы, ногти и кости.

Во-вторых, обеспечьте ребенку достаточное количество воды. Обильное питье из расчета 60-100 мл на кг веса ребенка в течение дня (то есть, если ваш ребенок весит 20 кг, то в течение суток рекомендуется выпить от 1,2 л до 2 л жидкости). Большое количество воды помогает разжижить мокроту и слюну, а значит они будут легче отходить, предупреждает обезвоживание во время заболевания, ускоряет обмен веществ и оказывает дезинтоксикационное действие - то есть выводит токсины из организма с мочой. Токсины выделяются патогенными вирусами и бактериями. Можно сказать, что это их продукты жизнедеятельности и, в основном, это они отравляют организм

и вызывают температуру. Грамотное, достаточное употребление воды позволяет легче переносить температуру, снижает нагрузку на сердце. Объясню: у нас есть определенный объем циркулирующей крови, который при обезвоживании снижается. Соответственно, когда крови становится меньше, чем обычно, сердце начинает быстрее биться, чтобы в клетках по всему организму не было нехватки кислорода.

Поверьте, наш организм работает на износ, когда мы болеем, он потребляет колоссальное количество кислорода, так как полон участвует во всех обменных процессах по всему организму. И вот наши клетки кричат мозгу, что кислорода не хватает! Мозг начинает подгонять сердце, чтобы оно быстрее билось, чтобы кислород быстрее доставился в ткани. Дальше, соответственно, за сердцем начинают работать легкие, потому что циркулирующей крови мало и нужно ее быстро перегонять и наполнять новым кислородом.

- Если у нас будет адекватное количество воды в организме и объем циркулирующей крови будет более чем достаточен, сердце будет испытывать меньшие нагрузки, потому что кровяные клетки свободно перемещаются по току крови, а не будут застревать в джунглях и толкаться друг с другом. Легкие будут работать спокойно и переносить адекватное количество кислорода - так и обильная вода поможет.

В-третьих, диета богатая фруктами, овощами и орехами (кроме тех случаев, когда у ребенка была кишечная инфекция). Помогает очистить кишечник от последствий антибиотикотерапии и создает благоприятную среду для развития полезных микроорганизмов в кишечнике. Не забываем про морсы, компоты, варенье

из черной смородины, которое богато витамином С.

Четвертое правило. Ежедневные умеренные физические нагрузки. Например, прогулка по 30-40 минут на улице, желательно, в парке или в лесу.

Пятое правило. Соблюдать график сна и бодрствования. Сон сам по себе прекрасное лекарство. Во время сна наш мозг отдыхает, а организм активно восстанавливается, накапливает силы для следующего дня. Поэтому дети в постинфекционный период много спят, остаточная слабость сохраняется обычно еще в течение 3-5 дней. В это время организм восстанавливается. Важно соблюдать гигиену сна - отхождение ко сну не позднее 22 часов каждый день, дневной сон в течение 1-2 часов.

Берегите себя и детей. Приучайте ребенка мыть руки после каждой прогулки, надевайте перчатки во время игры на улице в прохладное время года, надевайте маску себе и ребенку в местах общественного скопления, носите с собой антисептик и бумажные платочки. Простые правила соблюдения личной гигиены спасут здоровье семьи, и сокращения от нашего работодателя о том, что вы часто на больничном - точно обойдут вас стороной! - завершила педиатр Монастырева.

По вопросам оказания бесплатной медицинской помощи, за консультацией к врачам-экспертам, Вы можете обратиться в контакт-центр здравоохранения РС(Я) по телефону: 8 800 100 14 03, сайт: <https://sakhamedstrakh.ru/index.php>

Мы всегда рады ответить на каждый вопрос, касающийся медицинской помощи в Якутии. С заботой о нас и нашем здоровье - АО СМК «Сахамедстрах».

ВАЖНО ЗНАТЬ!

Уважаемые родители и педагоги! С началом нового учебного года вас!

Энергетики напоминают о постоянной разъяснительной работе для детей об опасности, которую таит в себе электричество. Электричество - наш верный помощник в труде и в быту, но оно становится опасным для жизни человека, если с ним неправильно и небрежно обращаться. Во избежание электрических травм необходимо строго соблюдать элементарные требования техники безопасности и следовать правилам эксплуатации электрооборудования. Берегите себя и детей!

АО Сахаэнерго

⚡ Электробезопасность на улице и дома

Дом и тем более город таит в себе множество опасностей, связанных с электричеством. Чтобы не попасть в беду, соблюдай вот эти несложные правила.

Не заводи на опору линии электропередач! Это опасно для жизни.

Если увидишь на земле провод, ни в коем случае не подходи к нему ближе чем на 20 шагов - так укажет бог по земле. Сообщить о проводе взрослым.

Не бросай на провода игрушки и другие предметы, не играй рядом с опорами, электротраном и проводом, тем более когда идет дождь.

Никогда не заходи на территорию, отмеченную знаками «Опасно», «Не заходить», «Не влезай», «Под напряжением» или молнией.

Ни разговаривать под линиями электропередач.

Уходи из дома, если свет и опочай электроприборы.

Ни в коем случае не трогай вонючие электроприборы, которые включены в электрическую сеть! Сразу зови взрослых.

Не играй с розетками и ни в коем случае не трогай их, не засовывай! Это опасно для жизни.

Не вставляй в одну розетку несколько электроприборов одновременно.

Пользуйся только исправными электроприборами. Не разбирай приборы, они - не игрушки!

Не дотрагивайся до проводов и электроприборов мокрыми руками. Нельзя пользоваться электроприборами, находясь в воде!

А главное - не включать электроприборы без разрешения взрослых и не оставлять их без присмотра.

⚡ Как распознать опасные объекты

Таковыми знаками обозначают опасные электрические объекты, которые находятся под напряжением. Запомни их и никогда не подходи к местам, где висят такие таблички.

На улице вы можете встретить следующие энергообъекты, представляющие опасность:

провод на земле

трансформаторная подстанция

опора ЛЭП

шары уличного освещения

высотная подстанция

Узнай больше на sakhamedstrakh.ru

Хаймаг бичээхүүс бүрддэг график: 16х00 м. Бичээхүүс бүрддэг: 16х00 м. СУ Бэрхдэлдэгчид ба Саяа Оростуу бүрддэг "Саяа Оростуу" Оууарьд бичээхүүс бүрддэг графиктэй "Саяа Оростуу" хаймаг эрхлэхийг хүснэ. 08.09.2022 с. орсон бичээхүүс бүрддэг. Тусгай графикт аадрыг: 6780.70. Нутгийн н.м. Саяа Оростуу н.м. 26 "н". Индекс: 10.1964. Хаймаг эрхлэхүүс бүрддэг. Бичээхүүс бүрддэг. Хаймаг эрхлэхийг хүснэ. "Саяа Оростуу" хаймаг эрхлэхийг хүснэ.